

ANA DİLİ, EDİNİMİ, ÖNEMİ VE GELİŞTİRİLMESİ

Mother Language, Its Acquisition, Importance and Improvement

Yrd.Doç.Dr.Ali ÇAVUŞOĞLU

Erciyes Ü. İlahiyat Fak., Türk-İslâm Edebiyatı Öğr. Üye.

E.Posta: cavusoglu@erciyes.edu.tr

Abstract: It can be said that the language is the nation; so if you have a language it means you belong to a nation.

It is the language that transforms all valuables to generations. Looking at it at this point of view in this paper firstly the definition of mother language will be given. Then as it is thought that the factors of genetics lay down in the basement of mother language in this context the acquisition of language will be taken in hand. Then the importance of mother language will be stated and about the improvement of language some important opinions will be set.

Tanım

Ana dili en başta anneden, sonra yakın aile çevresinden, sonra da ilişkide bulunulan çevrelerde öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve bireyin toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dildir¹.

Bu tanımın ilk bölümünde “ana dili”nin öncelikle anneden öğrenilen bir dil olduğu, sosyal ve kültürel bir bağımlılık anlamı taşıdığı, son kısımında ise daha çok, bireyin iç dünyası ile içinde bulunduğu toplum arasındaki sıkı bağa dikkat çekildiği söylenebilir. Aşağıdaki dil edinimiyle ilgili olarak yapılan yorumlarda da “ana dili”nin bu temel özelliklerinin göz önünde bulundurulduğu görülecektir.

---

¹ Doğan Aksan, “Anadili”, *Türk Dili Dergisi*, Haziran 1975.

Dil Edinimi

İnsan bedenlen içinde bulunduğu çevre ve şartlara çok sıkı bağlarla bağlı olduğu gibi zihnen de bağlıdır. Kan bağı ile bedende görülen atalara benzerliğin zihinsel ve ruhsal eylemler için de söz konusu edilebileceği çok güçlü bir şekilde dile getirilmektedir. Bu çerçevede, insanda doğuştan bulunan dil yeteneği ile ana dili arasında da güçlü bir bağ vardır.

N. Chomsky'e göre birey, sezgisel olarak bir ana dili bilgisine sahiptir ve bu bilgi bireyde örtük (implicite) olarak bulunmaktadır. Chomsky'nin yanı sıra Fodor da dilin dizemsel kurallarının içsel (innate) olması gerektiğini savunur; çünkü ona göre hiçbir çocuğun bu kuralları tümevarımla öğrenecek kadar vakti yoktur².

Bir başka deyişle, hangi dilsel topluluk olursa olsun bütün insanlar, beyinlerinde doğuştan bir dilbilgisel sisteme sahiptirler³. Yani dil yeteneği insanda doğuştandır ve her insan bir dil öğrenerek konuşur⁴.

Aslında buna “dil öğrenmek” de denilemez; insanda doğuştan bulunan dil yeteneği tıpkı bedenin fiziksel dizgelerinin bilinen biçimde oluşması gibi oluşur. Dil yetisinin soya çekimsel olarak belirlenmiş belli bir durumu vardır⁵; kişi bunu sonradan farklı biçimlere sokar. Yani, insan istese de istemese de bir dil edinimi gerçekleşir. Önce içsel olarak, bir iç dil şeklinde zorunlu oluşan dil, edinilen iletişim araçlarıyla dışa vurulur. Çocuktaki yeteneğin, okul çağına kadar mutlaka aile ve çevre tarafından, sürekli geliştirilmesi yönünde bir çaba gösterilerek, mümkün olduğunca işletilmesi gerekir⁶. Şayet dil ediniminde bilinçli bir şekillendirme olmazsa, suyun, konulduğu kabın şeklini alması gibi içinde bulunduğu ailenin, topluluğun, toplumun diliyle bir şekillenmeye uğrar ve bu çerçevede bir zihniyete sahip olur. İnsanın sun'î olarak nasıl güzel, sağlıklı ve sağlam bir bedene – ya da tam tersi – sahip olması mümkünse aynı şekilde iyi, sağlıklı, sağlam bir dil ve zihniyete sahip olması da mümkündür.

Burada belirtilmesi gereken bir nokta da bir ünitesi dil edimine hazır hâlde olan beynin bu dil becerisinin aktif olarak belirli bir süre içerisinde gerçekleştiği (en aktif yedi-sekiz yaşına kadar⁷, sonra ergenlik çağına kadar), “kritik çağ” olarak isimlendirilen bu dönem geçtikten sonra ise dilin temel

² Şeref Günday, *Zihin Felsefesi*, Asa Kitabevi, Bursa 2003, s. 20.

³ George Yule, *The Study of Language*, Cambridge University Press, 1996, s. 175; Bk. Zeynel Kıran, *Dilbilim Akımları*, Onur Yay., Ankara 1986, s. 118.

⁴ A.g.e., s. 123. Burada hayvanın neden insan dili gibi bir dil öğrenip geliştiremediği konusu da açıklık kazanmaktadır. Çünkü hayvan doğuştan böyle bir yeteneğe sahip olmadığı, beyninde insan beynine benzer bir dil ünitesi bulunmadığı –ve bir kültür oluşturup geliştiremediği- için ne kadar zeki olursa olsun insan dilini öğrenememektedir.

⁵ Bryan Magee, *Yeni Düşün Adamları*, (Hazırlayan: Mete Tunçay, M.E.B. Devlet Kitapları, İstanbul 1979, s. 310.

⁶ John Lyons, *Language and Linguistics*, Cambridge 1990, s. 303.

⁷ Daha ilk okula başlamadan çocuğun dil mekanizmasının çok mükemmel bir kullanıcı seviyesine ulaştığı, hiçbir bilgisayarın bu aşamada onun dil edinimi becerisiyle kıyaslanamayacağı söylenir. (Bk. George Yule, *The Study of Language*, Cambridge University Press, 1996, s. 175.)

kuralları ile ilgili becerilerin neredeyse sıfır noktasına kadar indiği tezinin güçlü varlığıdır⁸.

Dil edinme yeteneğinin doğuştan olup olmadığı konusunda her ne kadar filozoflarla psikologlar ikiye ayrılmışlarsa da⁹ 1970 yılında sosyal bilimcilerce fark edilerek çeşitli öğretim faaliyetlerine tabi tutulan 13 yaşında genç bir kız olan Genie örneği, dil edinimi ile genetik özellikler arasındaki bağı çok güçlü olduğunu göstermektedir¹⁰.

İnsan, ana dilini ister içsel bir şekilde edinsin isterse dışardan sunulan araçlarla, şu gerçek asla değişmez: Ana dili – burada kişinin konuştuğu ilk dil anlamında kullanılmıştır – içinde bulunulan cemiyyetten kendiliğinden, farkında olunmadan edinilir ve kültürel araçlarla nakledilir, geliştirilir. Bu, o cemiyyete bağlılığın getirdiği zorunlu bir edinimdir¹¹.

İlk öğrenilen ya da öğrenilmesi gereken dilin gerçek ana dili olup olmadığı konusunun tartışmalı bir konu olduğunu hatırlatarak iki dillilik konusunun da söz konusu tartışmaya ışık tutacağını söyleyebiliriz. İki dillilik (bilingualism) konusunda yapılan yorumlara göre kişinin iki dili de aynı derecede bilmesi hemen hemen söz konusu değildir. Ancak kişi, iki dilde de benzer durumları ifade edebilmek için yeterli bir seviyeye ulaşabilmektedir. Bu da daha çok psiko-lingüistik açıdan “eşdeğer” ya da “bileşik” olarak isimlendirilen iki dilin, çocukluk yıllarında öğrenilmesiyle mümkün olmaktadır. Bu durumlarda da ilk öğrenilen dil her zaman, sonradan öğrenilen dilden baskındır ve sonradan öğrenilen dil, birincinin yüzeysel bir tercümesi gibidir¹².

Çocuk, bebeklikten itibaren çevresini, tabiatı, ilişkileri vb., bu dille ifade eder, daha doğrusu bu dilden kendisinde oluşabilen kategoriler ve kategorilerin kendisine telkin ettiği anlamlarla anlamlandırmaya çalışır.

Sadece çocuk değil, erişkin de –örneğin; Sapir-Whorf tezine göre – dünyayı ana dilinde bulunan kategoriler ve bu kategoriler arasındaki ilişkiler aracılığıyla açıklar ve algılar. Kişinin dünyaya bakış açısını biçimlendiren bu dilsel kategoriler onu, çeşitli olayları benzer biçimde sınıflandırmaya ve kavramlaştırmaya zorlar. Böylece öncelikle evdeki bireylerden öğrenilen ana dili, düşüncüyü belli ölçüde şartlandırır¹³. Dilin güzel kullanılmadığı, kötü ve argolu konuşmaların alışkanlık hâline getirildiği ortamda yetişen¹⁴, sonra da toplumda görev alan birey, kendisinden kibarca bir şey istendiği ya da

⁸ John Lyons, s. 249.

⁹ *A.g.e.*, s. 251.

¹⁰ *A.g.e.*, s. 250. (Genie, ailesi tarafından her türlü baskıya maruz bırakılmış, en ufak bir ses çıkardığında dövülmüştür. Daha önce çok kötü bir ortamda yetişen bu kıza verilen eğitim sonucu hafızasının son derece keskin olduğu, kelime öğrenme kabiliyetinin ve kelime hazinesinin üstün seviyede olduğu görülmüş; fakat bütün çalışmalara rağmen İngilizcenin en basit dilbilgisi kuralları ile ilgili hususlarda hep başarısız olmuştur.)

¹¹ *A.g.e.*, s. 303.

¹² *A.g.e.* s. 282.

¹³ Zeynel Kıran, *Dilbilim Akımları*, s. 110.

¹⁴ Örneğin, “Hadi oğlum söv bakalım şu dayına, hadi!..Erkek dediğin böyle olur!...” gibi.

sorulduğunda olumsuz bir tavır takınır¹⁵; çünkü onun dünyasındaki sınıflandırmalara göre “adamlık, mertlik(!)” dünyaya ve insanlara onun baktığı gibi bakmak, onun konuştuğu gibi konuşmaktır.

Oldukça geniş alanlara yayılan ve çocuk yaşlarda başlayan benzer şartlandırma ortamları, dil aracılığıyla bir zihniyetin ortaya çıkmasına katkıda bulunur. Böylece daha çocuk yaşlarda oluşmaya başlayan zihniyet, insanın dil ile şekillenen çeşitli alanlardaki kişiliklerine basamak teşkil eder. Buradan hareketle bütün kişilik ve kimliklerimizin temelinde ana kucağında iken edindiklerimizin ya da ilk dille birlikte öğrendiklerimizin yattığını söyleyebiliriz.

Ana Dilinin Önemi

Çocuk ile anne arasındaki güçlü bağ beden diliyle, gönül diliyle, ruh diliyle ve en önemlisi sözlü dille oluşturulur. Bu dilin niteliği, sözü edilen iletişim etkinliklerinin niteliğiyle doğru orantılıdır. Çocuk için anne, bir sevgi masalıdır, dili ise masalların en güzeli.

İngiliz filozofu G. Dokl der ki: “Dâhilerin çoğu babalarından ziyade analarından öğrenmişler ve ana terbiyesi ile yücelmişlerdir.” Leonardo da Vinci anasının dizinde dinlediği masallarla yetişmiştir.¹⁶

Bahtiyar Vahapzade annesinden dinlediği masalların, içinde bulunduğu aşamaya ulaşmasında büyük etkisi olduğunu söyler ve bir şiirinde şöyle der:

Savadsızdır benim anam¹⁷
 Ancak bana say öğretmiş¹⁸
 Ay öğretmiş
 Yıl öğretmiş
 En vacibi dil öğretmiş benim anam
 Ben bu dilde hissetmişim
 Hem sevinci hem de gem¹⁹
 Bu dil ile yaratmışım
 Her şiirimi her nağmemi
 Yok ben hiçim
 Kitap kitap sözlerimin
 Müellifi benim anam²⁰

¹⁵ “Ne dil gırıyon lan, adam gibi gonuşsana!..”, “Kodum mu oturturum!..” bakışıyla vb.

¹⁶ Bahtiyar Vahapzade, *Vatan Millet Anadili*, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1999, s. 217.

¹⁷ Savadsız: ümmî

¹⁸ Say: sayı, nesrin kurucusu

¹⁹ Gem: gam; Azerî makam kurucuları

²⁰ Bahtiyar Vahapzade, *Vatan Millet Anadili*, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1999, s. 218.

Vatan ve anne nasıl sevilmesi gerekiyorsa dil de öyle sevilmelidir; bu bilinç önce ailede, belki de önce masallar aracılığıyla verilmelidir. Çünkü başta da işaret edildiği üzere, çocuğun dünyayı algılayışı öncelikle kendisine öğretilen ana dili ile. Başlangıçta onun dünyasına en uygun tür ise masaldır.

Ana dili, bağlı olduğu toplumun geçmişten geleceğe bütün değerlerini kuşatır. Bu dilin iç ve dış yapısı o milletin hayatıyla, zihniyetiyle sıkı sıkıya ilişkilidir.²¹ Bu nedenle millet olma bilinci ancak ve ancak ana dilinin en iyi şekilde edinilmiş olmasıyla gerçekleşebilir.

Kültürü, değerleri ve bilgiyi bize taşıyan, yaşadığımız dünyaya bakışımızı belirleyen dil olunca, elbette bütün uluslar kendi dillerine gerekli özeni göstermek durumundadırlar.

K.D.Uşinski “Rodnoe Slovo” (Ana Dili) adlı eserinde “Eğer çocuğun eğitim aldığı dil, onun atadan gelme millî karakterine yabancıysa, bu dil çocuğun manevî gelişmesine ana dili kadar güçlü etki yapamaz.” demektedir.²²

Bahtiyar Vahapzade, Ahmet Kabaklı’ya yazdığı ve 1977 yılında Türk Edebiyatı Dergisi’nde yayınlanan yazısında şunları söyler:

“Bir milleti mahvetmek için onun başına atom bombası yağdırmak gerekmez. Manevî değerlerini, dilini, edebiyatını ve tarihini zedelemek, hafızasından silmek yeter... 180 yıl Rus boyunduruğunda, başka bir halkın yumruğu altında yaşadığımız hâlde biz, millî varlığımızı, yani ana dilimizi ve ana edebiyatımızı koruyup yaşatarak bir millet gibi yaşayıp ‘asimile’ olmadık. Esarete olduğumuz zamanlar Dede Korkut, Köroğlu gibi destanlarımız, Fuzûlî, Nesîmî, Vâkıf, Sâbir gibi şairlerimiz hangi milletin evlâdı olduğumuzu kulaklarımıza fısıldayıp bizi millet gibi koruyup yaşattılar. Bugün bir millet olarak yaşıyorsak bunu edebiyatımıza ve onun gereği olan dilimize borçluyuz. Halkı, millet olarak şekillendiren, olgunlaştıran, onun sözlü ve yazılı edebiyatı, varlığının teminatı ise dilidir.²³”

Vahapzade, K. Pautovski’nin şu sözünü de anar: “Her bir insanın, kendi ana diliyle münasebeti onun medenî seviyesiyle beraber vatandaşlık çabasını ortaya koyar. Ana dilini sevmeden vatani sevmek mümkün değildir. Kendi ana diline bîgâne olan insan vahşîdir.²⁴”

Bahtiyar Vahapzade sözlerine devam ederek şöyle der: “Bana dünyada en güzel türkü hangisidir deseler, ana ninnisi derim; en ilginç, en güzel kitap hangisidir deseler anamın anlattığı masallar derim...²⁵”

²¹ Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil*, TDK Yay., İstanbul 1979, c.1., s.50.

²² Bahtiyar Vahapzade, *Vatan Millet Anadili*, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1999, s. 77.

²³ *A.g.e.*, s. 178.

²⁴ *A.g.e.*, s. 185.

²⁵ *A.g.e.*, s. 217

“Dinlediğimiz masallar, efsaneler, esatirler ne kadar sihirli ve mucizeliyse bir o kadar da güzeldir, manalıdır, hikmetlidir. Çünkü bu sırlar ve mucizeler, çocuk hayaline kanat verir ve onun fantezisini genişletir. Ne olur anneler, babalar, çocuklara sırlarla dolu olan masallar anlatın, onlara uçmak için kanat verin!

Alphonse Daudet'nin de “Son Ders” adlı ünlü hikâyesinde, işgal altındaki okulun öğretmeninin ağzından çocuklara verdiği son ders, esaretten kurtulmanın tek yolunun ana dilini unutmamak ve korumak gerektiği şeklindedir.²⁶

Edmondo de Amicis, vatan sevgisi ile dil arasında ilişki kurar ve bir hikâye kahramanının ağzından, vatani neden sevdiğinin cevabı olarak şunu söyler: “... Konuştuğum dil, okuduğum kitaplar, onun dili ve kitapları olduğu için severim.”²⁷

İşte bütün bu ve benzer örnekler, belirli kimliklerin, değerlerin, varlıkların korunmasında, geliştirilmesinde, duygusal yaklaşımların çok ötesinde, ana dilinin ne kadar önemli olduğuna işaret etmektedir.

Ana Dili Bilinci Nasıl Kazandırılır ve Dil Nasıl Geliştirilir?

Yukarıda anılanlar bağlamında ve dil ile kişilik gelişiminin sağlıklı olması bağlamında, şu olmazsa olmaz gerekler özellikle vurgulanmalıdır:

Anneler ve babalar, mutlaka çocuklarının ilk öğretmenleri ve eğitmenleri olmak zorundadırlar. Devlet de varlığını koruyabilmek için okullarında en başta ana dilini seven, ondan zevk alan ve onu en iyi şekilde kullanmaya çalışan bireyler yetiştirmek zorundadır. Devletin eğitim-öğretim politikasında böyle bir amaç etkin olarak güdülmeyeceği sürece kısır döngü sürüp gidecektir.

Burada şu tespitlere içtenlikle katılmamak mümkün değildir:

“İlk ve orta öğretimin, bütün diğer amaçlardan önce ve önemli olan ana amacı, ülkenin resmî dilini en iyi şekilde fertlerine öğretmek, onlarda dili yanlışsız kullanma becerisini oluşturmaktır. Bu, eğitimin olmazsa olmaz şartıdır. Bir ülkenin ilk ve orta öğretimi bunu yapamıyorsa o ülkede böyle bir öğretim yok demektir. Öğrenci sayısı, öğretmen sayısı, okul sayısı hiçbir şey ifade etmez. Bir ülkenin gençleri liseyi bitirinceye kadar ülkenin resmî dilini yanlışsız kullanabilme becerisini kazanamıyorlarsa bütün bu sayılar sıfıra denk demektir.”²⁸ “Yeni kuşakların ana dillerine saygı duymalarını, özen göstermelerini sağlayacak eğitim ve öğretim olanaklarını yaratacak koşulları oluşturmak bakımından en büyük görev devlete düşmektedir...Dil bakıldıkça büyüyen bir ağaçtır.”²⁹

²⁶ Şiar Yalçın, *Doğru Türkçe*, Metis Yay., İstanbul 1998, s. 7.

²⁷ Edmondo de Amicis, *Çocuk Kalbi*, Doğuş Yay., (yer ve tarih yok), s. 82.

²⁸ <http://www.anadili.egitimi.com/>

²⁹ Doğan Aksan, *Türkiye Türkçesinin Dünyü Bugünü Yarımı*, Bilgi Yay., Ankara 2003, s. 159.

Bu gerçekler ışığında dillenme ve dillendirme, hayatın anlamı olarak görülmeli, hayatımızı anlamlı kılan dilin her durumda geliştirilmesine çalışılmalıdır. Yahya Kemal'in dediği gibi bu uğurda bir başlangıç yapmak üzere “vatan sevgisi gibi”, “anne sevgisi gibi” bir dil sevgisine ihtiyacımız vardır. Bu sebeple, üzerinde durulması gereken temel konu, insanlarda mutlaka ve ilk olarak ana dili bilincinin aşama aşama geliştirilmesidir. Böyle bir bilinçle sağlanacak olan gelişme, bireyin bilişsel ve duyuşsal niteliklerini zenginleştirecektir. Çünkü vücudun gelişmesiyle birlikte bilişsel ve duyuşsal gelişme de aşamalar şeklinde olur. Her aşama bir öncekinin etkisinde oluşur ve sonrakini etkiler.³⁰ Buna dayalı olarak her yaşın kendine özgü özellikleri vardır. Örneğin; 2-6 yaşlarında evde çocukla konuşulması, ona bir şeyler anlatılması, sorularına cevap verilmesi, merak ve ilgisinin sağlıklı olarak giderilmesi bilişsel ve duyuşsal gelişme açısından son derece önemlidir.³¹

Hangi aşamada olursa olsun atılacak ilk adım dili sevdirmek, ondan zevk alacak bir zihin dünyasını oluşturmak olmalıdır. Bunun için de anne-babalara, öğretmenlere bir şekilde evde, okulda, kitap okumalarının ve okutmalarının önemi kavratılmalı ve bunu teşvik edici yollar aranmalıdır.

Daha bebeklik ve çocukluk çağlarında bütün güzel alışkanlıklar gibi kitap da çocuğun hayatında yer alamamışsa ileri yaşlarda bir alışkanlık hâline getirilmesi oldukça zordur; çok büyük çaba ve emek gerektirir. Yaklaşık bir asır önce Ahmet Mithat Efendi'nin ideali olan “evi okul yapma düşüncesi”ni gerçekleştirmedikçe ve ilk öğretmenler de anne-babalar olmadıkça ülkemizde yıllardır süre geldiği gibi, bir kısır döngü içerisinde aynı şikayetleri yineler dururuz.

Ana dili sevgisi, ana kucağında ve ilköğretim sıralarında kazandırılır. Ana dili sevgisini kazandırmanın tek yolu da çocuğun, dilin zevkine varmasını sağlamaktır. Bu, en etkin ve bireyi her yönden geliştirici bir çözümdür. Ana dili sevgisinin gelişmesinin ve kitap okuma alışkanlığı kazanmanın bebeklik ve çocukluk yaşlarda olduğunu gösteren pek çok bilimsel veriden ve somut örnekten söz edilebilir. Yukarıda naklettiklerimizin yanı sıra pek çok yazar, şair, bilim adamı ve sanatçıların biyografileri incelendiğinde hemen hepsinin somut bir delil olarak ortada durduğu görülür. Çoğu, okuma alışkanlığı kazanmada ve ulaştıkları seçkin seviyede çocukluk döneminin ve anne babalarının önemine işaret ederler. Onlar hayal ve düşünce tarlasına ektiklerini biçmişlerdir. Bu tarlanın tohumları kelimelerdir, kelimelerde ise Heidegger'in dediği gibi bütün bir varlık gizlidir.

Ana dili sevgisi ve bilincinin geliştirilmesi için yapılabilecek çalışmalar maddeler hâlinde şu şekilde özetlenebilir:

³⁰ Haluk Yavuzer, *Çocuk ve Suç*, Remzi Kit., İstanbul 1988, s. 103.

³¹ Klaus Wechselberg-Ulrike Puyn, *Anne ve Çocuk*, (Çev: Erdoğan Kınalıbay), Remzi Kit., İstanbul 1993, s. 230.

1. Çocuklarımıza çok küçük yaşlardan itibaren masallar vb. kitaplar okumalı ve anlatmalıyız. Böylece ona bir takım başka alışkanlıklar kazandırmanın yanı sıra dinlemesini öğretmiş olacağız. Dinleyen çocuk konuşan çocuktur; konuşan çocuk düşünür; düşünen çocuk üretir.
2. Evde çok çeşitli okuma faaliyetleri yapılabilir. (Aile bireyleri ayrı ayrı ya da bir arada düzenli olarak kitap okumalıdır.) Özellikle anne ve babalar evde belirli saatlerde kitap okumalı ve kitaplardan aldıkları hazzı aile bireyleriyle paylaşmalıdırlar.
3. Eve düzenli olarak, farklı yaşlara uygun dergi ve kitap girmelidir.
4. Çocuklara yüksek sesle metinler okutulmalı ve okuma sonunda bir şekilde ödüllendirilmelidirler.
5. Çocuklara, okuduklarını anlatma fırsatı verilmeli ve dikkatli bir şekilde dinlenmelidirler.
6. Mümkünse evin her odasına bir kitaplık konmalı, kitap okuma köşeleri olmalıdır. Yani kitaba verdiğiniz önem bir şekilde evinizde yansımalıdır.
7. Şu kadar kitap okunduğu takdirde şu ödül verilecektir gibi ödüller düzenlenebilir.
8. Kitaplar çocuklardan saklanmamalı, onları karıştırmalarına müdahale edilmemelidir.
9. Gittiğiniz yerlerde boş durmayı engellemek için yanınızda kitap bulundurmaya özen gösterin.³²

Bunların hiç olmazsa yarısı yapılmadığı sürece, millet olarak çağdaş kültür seviyesine ulaşılması mümkün değildir. Çağdaş kültür seviyesine yükselemeyen; aciz, okuduğunu anlamayan, düşünce üretmeyen ve düşündüklerini söyleyemeyen nesiller yetiştirmek ise “Türk varlığı”nı tehdit eden en büyük tehlikedir. Çoğumuzun bizzat yaşadığı tecrübeler göz önünde bulundurulduğunda; bununla birlikte çeşitli kurum ve aşamalardaki öğretici konumunda bulunan kişilerin, gençlerin kendilerini ifade edememelerinden sık sık şikayet ettikleri üzerinde düşünüldüğünde; millî varlığımızın tehlike içerisinde olduğunu söyleyebiliriz.

Hayatı boyunca kelime hazinesinde, günlük konuşma dilinde bulunan kelimeler kadar kelime bulunan; böylece pek çok değerden ve düşünceden mahrum olan bireylerden, toplum adına etkin, verimli bir güzellik ve fedakârlık beklenemez. Ayrıca bu insanlar her konuda daha kolay şartlandırılabilir ve aldatılabilirler.

Kısaca diyebiliriz ki: Dilimiz güçlüyse güçlüyüz; kelime hazinemiz zenginse zengin düşünce ve hayallere sahibiz; daha başka zengin hayaller ve düşünceler üretebiliriz. Dilimiz içerik olarak iyiye iyiyiz, kötüye kötüyüz.

³² Lee Canter, *Çocuğumuz Kitap Okumayı Sevmiyorsa*, Çev.: Serap Katlan, Ankara 1998.

Böyle kesin ve genel yargılar elbette her zaman ve zeminde geçerli değildir; fakat toplum hâlinde yaşayan ve güçlü toplum olmayı ancak yeterli bir dille gerçekleştirebilen insan, ister istemez böyle sınıflandırmalar ve sınırlandırmalar içerisinde değerlendirilmek durumundadır. Bir başka deyişle tabiatta hükümlen olan kanunlar insan için de geçerlidir. Güzel sözümüzle: Ektiğinizi biçersiniz.

KAYNAKÇA

- Abdulkadiroğlu, Abdulkerim;** *Güncel Yazılar*, Ankara 1988.
- Aksan, Doğan;** “Ana dili”, *Türk Dili Dergisi*, Haziran, Ankara 1975.
- Aksan, Doğan;** *Her Yönüyle Dil*, TDK Yay., İstanbul 1979.
- Aksan, Doğan;** *Türkiye Türkçesinin Dünü Bugünü Yarını*, Bilgi Yay., Ankara 2003.
- Amicis, Edmondo de;** *Çocuk Kalbi*, Doğuş Yay., (Yer ve tarih yok).
- Canter, Lee;** *Çocuğumuz Kitap Okumayı Sevmiyorsa*, (Çev.: Serap Katlan), Ankara 1998.
- Crystal, David;** *The Cambridge Encyclopedia of Language*, Cambridge 1987.
- Günday, Şeref;** *Zihin Felsefesi*, Asa Kitabevi, Bursa 2003.
- Kıran, Zeynel;** *Dilbilim Akımları*, Onur Yay., Ankara 1986.
- Lyons, John;** *Language and Linguistics*, Cambridge 1990
- Maggee, Bryan;** *Yeni Düşün Adamları*, (Hazırlayan: Mete Tunçay, M.E.B. Devlet Kitapları, İstanbul 1979.
- Tepperwein, Kurt;** *Mantal Çalışma Uygulamaları*, (Çev: Gül Oner, Ruh ve Madde Yay., İstanbul 1996.
- Utku, Uluğ;** *İnsan Felsefesi Çalışmaları*, Bulut Yay., İstanbul 1998.
- Vahapzade, Bahtiyar;** *Vatan Millet Ana dili*, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1999.
- Wechselberg, Klaus- Puyn, Ulrike;** *Anne ve Çocuk*, (Çev: Erdoğan Kınalıbay), Remzi Kit., İstanbul 1993.
- Yalçın, Şiar;** *Doğru Türkçe*, Metis Yay., İstanbul 1998.
- Yavuzer, Haluk;** *Çocuk ve Suç*, Remzi Kit., İstanbul 1988.
- <http://www.anadili.egitimi.com/>